

№ 34 (2023) С. 85–91
National Academy of Fine Arts and Architecture
Collection of Scholarly Works
«Ukrainian Academy of Art»
ISSN 2411–3034
Website: <http://naoma-science.kiev.ua>

УДК 7.05:745.749

ORCID ID: 0000-0003-4496-5931

DOI <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2023-34-11>

Алла Дяченко

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
членкиня Співки дизайнерів України,

членкиня Національної спілки художників України,

доцентка кафедри промислового дизайну і комп'ютерних технологій,
деканка факультету декоративно-прикладного мистецтва

Київська державна академія декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука
pani.alla0107@gmail.com

ЕСТЕТИЧНІ СКЛАДНИКИ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО СТИЛЮ ФОРМОТВОРЕННЯ ТА ДЕКОРУВАННЯ

Анотація. *Метою статті є дослідження характеристик українського національного стилю в аспектах формування та декорування, виокремлення основних компонентів та методик, що надають йому ідентичності, а також обговорення проблем та викликів, які ця сфера зустрічає в сучасних культурних дослідженнях. Методи дослідження.* Нами використано інтегрований підхід для об'єднання знань з етнографії, історії, культурології, соціології, психології та естетики. За допомогою системного та структурного аналізу розглянуто принципи формування сучасного дизайну, увагу акцентовано на автентичних образах у міському дизайні, проілюстровано прикладами робіт майстрів ХХ–ХХІ століть. **Результати.** Статтю присвячено особливостям становлення українського національного стилю формотворення і декорування в декоративно-ужитковому мистецтві. У контексті глобалізації та посилення міжнародних культурних взаємозв'язків виникає потреба вивчення та збереження унікальних національних особливостей, які відображаються в стилі формування та декорування предметів. Дослідження цієї проблематики є особливо актуальним для розуміння процесів збереження культурної спадщини та формування сучасних естетичних ідеалів. Визначено, що необхідність збереження національних стилів пов'язана не лише з питаннями ідентичності, але й з естетичними вимогами, які часто виникають у сучасному дизайні. Вивчення національних стилів формотворення та декорування дає змогу глибше розуміти соціокультурні процеси, що відбуваються у суспільстві. **Висновки.** Визначені національні особливості в декоративно-ужитковому мистецтві стали фундаментом для розуміння етнічної ідентичності в часи зростання культурної інтернаціоналізації, встановлення технологічних та естетичних стандартів, які визначають цінності споживачів і впливають на еволюцію мистецтва, особливості формування та оформлення. Проблематика збереження та розвитку національних традицій у декоративному мистецтві у контексті сучасного дизайну стає ключовою для культурної спадщини.

Ключові слова: національне формотворення і декорування, українська культура, декоративно-ужиткове мистецтво, естетика, дизайн, художньо-стилістичні особливості.

Alla Dyachenko

*Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,**Member of the Union of Designers of Ukraine,**Member of the National Union of Artists of Ukraine,**Associate Professor at the Department of Industrial Design and Computer Technologies,**Dean of the Faculty of Decorative and Applied Arts**Kyiv State Academy of Decorative and Applied Arts and Design named after Mykhailo Boychuk**pani.alla0107@gmail.com*

AESTHETIC COMPONENTS OF THE UKRAINIAN NATIONAL STYLE OF FORMATION AND DECORATION

Abstract. *The purpose of article is to study the characteristics of the Ukrainian national style in the aspects of formation and decoration, to highlight the main components and methods that give it its identity, as well as to discuss the problems and challenges that this field faces in modern cultural studies. **Methods.** An integrated approach was used in the research to gather knowledge from ethnography, history, cultural studies, sociology, psychology and aesthetics. With the help of systemic and structural analysis, the principles of the formation of modern design were considered, focusing on authentic images in urban design, illustrating with examples of the works of masters of the 20th–21st centuries. **Results.** The article is devoted to the issue of the peculiarities of the formation of the Ukrainian national style of form-making and decoration in decorative and applied art. In the context of globalization and the strengthening of cultural relationships between different peoples of the world, there is a need to study and preserve unique national features, which are reflected in the style of forming and decorating objects. The study of this issue is particularly relevant for understanding the processes of cultural heritage preservation and the formation of modern aesthetic ideals. It was determined that the need to preserve national styles is not only related to issues of identity, but also to aesthetic requirements that often arise in modern design. The study of national styles of shaping and decorating allows for a deeper understanding of the socio-cultural processes taking place in society. **Conclusions.** Determined national features in decorative and applied art became the foundation for understanding ethnic identity in times of growing cultural internationalization, establishing technological and aesthetic standards that determine consumer values and influence the evolution of art, special formation and design. The issue of preservation and development of national traditions in decorative art in the context of modern design is becoming key to cultural heritage.*

Key words: *national shaping and decoration, Ukrainian culture, decorative and applied art, aesthetics, design, artistic and stylistic features.*

Постановка проблеми. Культурна спадщина кожного народу, українського зокрема, містить аутентичний стиль формотворення і декорування, що збагачує культуру та життя багатьох поколінь. В історії художньої культури декоративно-ужиткове мистецтво посідає особливе місце. Воно засвідчує високу культуру, традиції та світосприйняття різних народів. Сьогодні формотворення і декорування є могутнім та найбагатшим матеріалом для створення нових технологій проектування в дизайні. Розвиток декоративно-ужиткового мистецтва, а також інтеграція традиційних форм мистецтва і сучасних підходів до формотворення й декорування є напрямом дослідження нашої статті. Актуальність дослідження зумовлена узагальненням досвіду дизайнерів з формотворення і декорування багатьох країн, які мають давню культурну історію і самобутність, які зуміли не лише акумулювати традиційне, самобутнє мистецтво у сучасні артоб'єкти, але й вирішувати проблему естетичного новаторства у декоративно-ужитковому мистецтві, зберегти його

як ціннісний орієнтир сучасної культури відповідно до соціального та технологічного розвитку суспільства [20].

Аналіз розвитку формотворення й декорування в декоративно-ужитковому мистецтві в останні десятиліття дає змогу виявити риси традиційності та національної своєрідності у творчості художників і дизайнерів. Однак, розглядаючи особливості розвитку дизайну в Україні, бачимо протиріччя, що виявляються в європеїзації країни та узагальненні шляхів становлення своєрідної національної школи, сформованої в об'єктах мистецтва та дизайну. Особливою рисою такої суперечності є те, що проблема національної своєрідності у формотворенні й декоруванні безпосередньо пов'язана з проблемою традиції та новаторства в сучасному мистецтві. Зростає необхідність виявлення оптимальних умов розвитку українського мистецтва та дизайну у зв'язку з національною, традиційною культурою, здатною дати не лише естетичне й раціональне ставлення до матеріальної культури як такої, але й визначити шляхи

розвитку сучасного українського мистецтва загалом [1, с. 144]. Життєздатність і важливість національного прикладного формотворення і декорування як самобутнього та унікального явища, що характеризує багато історичних та побутових процесів, дають підставу для визначення актуальності теми дослідження [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У культурологічних та мистецтвознавчих дослідженнях підкреслюється безперечна роль народного декоративно-ужиткового, образотворчого мистецтва у розвитку особистості і нації загалом та її залученні до духовних, національних і загальнолюдських цінностей, а також до творчої діяльності. Про роль мистецтва і декорування у формуванні й розвитку особистості писали чимало культурологів, зокрема Є. Антонович, О. Луковська, Р. Яців. Аналіз досліджень та публікацій з проблеми сучасного дизайну й декорування засвідчив, що ця тема є предметом постійної уваги культурологічної науки. Вивченням цих питань займалися такі вчені, як Ю. Афанасьєв, Ю. Потоцька, В. Таранець, та інші. Вважаємо цікавими й корисними для вивчення публікації Т. Венди, І. Степаненка, наукові праці Л. Гарбузенко, Л. Губаля, І. Сиваша, які стосуються прикладних і сучасних питань українського формотворення і декорування.

Методологічні проблеми теорії дизайну розглядали провідні дослідники, зокрема Ю. Богуцький, С. Прищенко, С. Сьомка, та інші. Характерні ознаки народного мистецтва та шляхи розвитку і взаємодії традиційної культури з іншими сферами мистецтва в аспекті естетики дизайну і формотворення розглянуті у наукових працях В. Даниленко, Н. Усенко, Н. Урсу та інших. Однак вважаємо, що темі декоративно-ужиткового мистецтва на сучасній канві розвитку українського формотворення і декорування приділяється недостатньо уваги.

Мета статті – дослідити особливості національного стилю формування та декорування в контексті його естетичного сприйняття, визначити ключові елементи і методи, які роблять його унікальним, та виокремити проблеми й виклики, з якими стикається цей напрям у сучасній культурології.

Завдання дослідження:

– визначити особливості розвитку декоративно-ужиткового мистецтва на сучасному етапі;

– виявити ретроспективу формотворення й декорування як складника національної самобутньої культури України;

– визначити специфіку традицій декоративно-ужиткового мистецтва як наукової та естетичної бази для сучасного етапу формотворення і декорування;

– обґрунтувати особливості вираження української специфіки формотворення й декорування в роботі художників і дизайнерів на основі традиційного декоративно-ужиткового мистецтва.

Виклад основного матеріалу. «Національний дизайн – органічне нове поєднання наявних матеріальних об'єктів та (або) життєвих ситуацій на основі методу компонування при необхідному використанні даних науки з метою надання результатам цього поєднання національних естетичних якостей та оптимізації їх взаємодії з людиною та суспільством» [3, с. 67]. Це визначає наявність властивих національному дизайну соціальних наслідків, що виявляються у сприянні суспільному процесу та формуванню специфіки формотворення й декорування.

Український національний дизайн сьогодні – це особливий підхід до проектування, який включає критерії соціально-культурного плану, український стиль, образ, екологічні властивості. У багатьох країнах підтримують широкий культурний контекст традиційного народного побуту [4]. Важливо, що це не лише музейні твори мистецтва та народної ремісничої творчості, не тільки архітектурне та предметне середовище, але й зразки традиційних меблів, посуду, одягу тощо, нові речі, які утворюють своєрідне духовне середовище, що живить пошуки формотворення і декорування та впливає на реальне культурне життя країни. Так, скажімо, у своїх роботах майстриня Олена Щербань (іл. 1) використовує усі доступні їй матеріали. Проте особливо до вподоби їй міцний та якісний ситець вітчизняного виробництва.

Іл. 1. Роботи української майстрині О. Щербань. [8]

Своєю чергою, традиційна народна культура є глибинною основою всього розмаїття напрямів, видів та форм художньої творчості, акумулюючи в собі цінності та норми етнічної культури, й за допомогою динаміки культури виводить її на новий рівень розвитку та новаторства відповідно до сучасних соціальних та ідеологічних вимог [5; 6].

Художня самобутність творів в аспекті формотворення й декорування для народного мистецтва і традиційних народних промислів визначається географічною приналежністю регіону їхнього побутування, що диктує художньо-стилістичні, колористичні, конструктивні особливості творів [7, с. 89–90]. Такі ж аспекти чітко простежуються в роботах Тетяни Протчевої (іл. 2).

Іл. 2. Витвори майстрині Т. Протчевої. [8]

У творчості цієї художниці домінують три теми: квіти, посуд та національні мотиви, які вона втілює у вишивках картин, листівок і краваток. Особливо відомі її авторські краватки. Люди також люблять вишивані метелики та хустинки для фраків, виконані майстринею. Додатково вона створює вишиті ікони, а також приділяє увагу лялькам, наділяючи їх національними рисами, вишиваючи для них одяг та підшукуючи унікальні прикраси [8].

Установки української культури, що працює з природним середовищем, все більше включають у сферу своїх інтересів та формотворення і декорування. Природному середовищу кожної місцевості, кожного етнокультурного регіону України притаманні свої «речові архетипи», своя особлива просторовість, різний масштаб – від рівнинності, пересіченості до клітинної структури рослин, що тут ростуть. Природне середовище постачає для предметної творчості дизайнерів матеріали, які свідчать про органічний зв'язок з природою.

У другому десятилітті XXI століття спостерігалась певна зміна у ставленні до традицій. Дизайнери України адаптують елементи національної культури до сучасних тенденцій.

Зокрема, на початку 2010-х років М. Серветник у своєму дизайні м'яких меблів використала автентичні гуцульські килими. Так, нею створене крісло в етнічному стилі, що має глибоке коріння та відображає національний дух. До теми української вишиванки звертався також український дизайнер Я. Галант, котрий використав її для своєї особливої колекції меблів (іл. 3).

Іл. 3. М'які меблі в українському стилі формотворення і декорування: а – робота Марти Серветник; б – робота Ярослава Галанта. [10]

Національне формотворення і декорування зберігає за собою місію олюднення, гуманізації, життя через надання середовищу випереджувальних функціональних, естетичних та екологічних якостей властивостей [9; 10]. Тому під специфікою національного формотворення і декорування мають на увазі художнє проектування естетичного вигляду в авторському виконанні і баченні [11, с. 41].

Під формотворенням і декоруванням у декоративно-ужитковому мистецтві розуміють специфічну форму художньої творчості у сфері створення предметів побуту, яка базується на ручній художній праці. Саме ручна художня праця є тим вододілом, який допомагає, з одного боку, відокремити дизайн від декоративно-ужиткової творчості, а з іншого – в самому мистецтві виокремити дві сфери, які характеризують його сучасний стан – ремісничу та промислову форми [12, с. 178–179].

Створення декоративно-ужиткових виробів дуже трудомісткий і багатоетапний процес. Він відрізняється від праці художника, скульптора, композитора, актора не тільки матеріалом для роботи, але й тривалістю процесу реалізації художнього задуму. Художник, який створює декоративно-ужиткові вироби, повинен володіти безліччю прикладних знань та навичок, без яких не можна реалізувати задумане. Майстер має пам'ятати, що між задумом та виконанням лежить тривалий та складний технологічний процес [13; 14]. Один із прикладів сучасного українського національного стилю формотворення і декорування можна спостерігати у ресторанному інтер'єрі (іл. 4). Дизайн цього місця відрізняється стриманістю, але з акцентами на національних декоративних елементах. Інтер'єр забарвлений мазаними стінами і стелею, які гармонійно поєднуються з власноруч виготовленими дерев'яними меблями. Особливу увагу привертає відкрита кухня в одному із залів, де є піч для випікання хліба за традиційними рецептами. Дедалі більше досконала техніка починає диктувати художникові свої умови. Ці вимоги, вклинюючись у звичайний творчий процес, чимраз далі відсувають самого художника від результату його праці, збільшуючи відстань між ними [15].

Іл. 4. Інтер'єр ресторану в українському стилі (художник Я. Друзюк). [15]

У своїй практичній діяльності дизайнер не має змоги через складність предметів, які він повинен проєктувати, здійснювати увесь процес самостійно. Він є лише однією з багатьох осіб, які працюють над удосконаленням предмета [16, с. 56]. Завдання художника-дизайнера, який спеціалізується на українському національному стилі, полягає у відновленні та інтерпретуванні традиційних елементів українського мистецтва у сучасному дизайні. Сюди входить розуміння історичних і культурних контекстів, що лежать в основі національного стилю, а також здатність ефективно

використовувати ці елементи в нових, інноваційних способах.

Задовго до появи дизайну творці декоративно-ужиткового мистецтва створювали базу, готували його прихід. Формування способу творчості в дизайні поки що відбувається шляхом використання накопичених майстрами декоративно-ужиткового мистецтва знань, прийомів художньої творчості [17; 18, с. 108]. Таким чином, між ними відбувається своєрідний взаємобмін: від дизайну в декоративно-прикладну творчість приходять дедалі досконаліша техніка і технологія, а декоративно-ужиткова творчість, своєю чергою, відкриває для дизайну великі художні можливості в напрямі саме формотворення і декорування.

Головні висновки і перспективи використання результатів дослідження. У результаті дослідження з'ясовано, що в наш час, коли особливо актуальні євроінтеграційні тенденції, українському національному стилю формотворення і декорування як явищу культурної спадщини належить роль своєрідного місточка між національними та світовими дизайнерськими концепціями.

Український національний стиль формотворення і декорування дає змогу втілювати культурну національну ідентичність у візуальних формах. З матеріалів, викладених у статті, випливає, що український етнодизайн вже визначився як унікальний та впізнаваний напрям, який здобув визнання як вдома, так і на міжнародній арені. Ми можемо виділити такі естетичні складники українського національного стилю формотворення і декорування, як традиційність та національна своєрідність, національна унікальність у творчості художників та дизайнерів; естетичний складник відображення природного середовища через постачання для дизайнерів матеріалів, які свідчать про органічний зв'язок з природою, впливаючи на формотворення і декорування; в аспекті художньої естетики увага приділяється ручній художній праці, яка відрізняє дизайн від декоративно-ужиткової творчості та впливає на формотворення і декорування.

У статті також виділено особливості національного стилю формування та декорування в контексті його естетичного сприйняття. Так, в останні десятиліття змінюється ставлення до традицій, акцентується на адаптації національної культури до сучасних тенденцій. Проблема національної своєрідності у формотворенні й декоруванні тісно пов'язана з питанням традицій та новаторства в сучасному мистецтві.

Унікальність національного формотворення та декорування відображена в самому художньому проектуванні, в авторському виконанні і відображенні унікальності української культури. У дослідженні визначено важливість поєднання традиційних елементів і сучасних підходів у створенні унікальних дизайнів, що відображають національну ідентичність.

Нами також зосереджена увага на низці ключових проблем і викликів, з якими стикаються митці українського національного стилю формотворення і декорування в контексті сучасної культурології, зокрема:

– віднайдення балансу між збереженням традиційних елементів українського декоративно-ужиткового мистецтва та впровадженням нових інноваційних підходів, а також національних особливостей у сучасні дизайнерські рішення;

– зміна ставлення до національних традицій, оскільки існує виклик, пов'язаний зі зміною їхнього сприйняття у контексті глобалізації та європеїзації, що вимагає від дизайнерів і художників уміння адаптувати традиційні мотиви до сучасних трендів і вимог.

У результаті дослідження було визначено особливості вираження української специфіки формотворення і декорування на основі традиційного декоративно-ужиткового мистецтва, які обгрунтовуються кількома ключовими аспектами.

1. *Зв'язок з національною історією та культурою.* Українське декоративно-ужиткове мистецтво міцно вкорінене в національній історії та культурній спадщині. Такий зв'язок дає змогу художникам і дизайнерам черпати натхнення з багатой палітри традиційних мотивів, форм, кольорів і технік.

2. *Автентичність матеріалів та технік.* Використання традиційних матеріалів і технік ручної праці надає автентичності та особливого шарму творам сучасного українського мистецтва, дає змогу зберегти культурну ідентичність та втілити її у сучасний контекст.

3. *Інтеграція традиційних та сучасних елементів.* Сучасні українські художники і дизайнери активно інтегрують традиційні елементи в сучасні твори, створюючи унікальне поєднання старого й нового, що передбачає адаптацію класичних візерунків та орнаментів до сучасних потреб і естетичних тенденцій.

4. *Відображення національного духу.* Українська специфіка у формотворенні та декоруванні не просто відображає зовнішні характеристики, але й передає глибинний національний дух, історію та культурні цінності. Це відображається в емоційному зв'язку, який виникає між творами та їхніми споглядальниками.

5. *Соціальна та культурна значущість.* Українське декоративно-ужиткове мистецтво має велику соціальну та культурну значущість, акцентуючи увагу на важливості збереження та розвитку національних традицій у сучасному світі.

Список використаних джерел

1. Афанасьєв Ю. Л. Етнодизайн у контексті націєтворення та глобалізації. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. 2013. Вип. 19. Т. 2. С. 143–147.
2. Wendt T. Design for Dasein: Understanding the Design of Experiences. *AMAZON*. URL: <https://www.amazon.com/Design-Dasein-Understanding-Experiences/dp/1506166539>.
3. Яців Р. Українське мистецтво ХХ століття : зб. наук. ст. / Ін-т народознавства НАН України. Львів : Афіша, 2006. 350 с.
4. Богуцький Ю. Самоорганізація культури: онтологія, динаміка, перспектив : монографія / Ін-т культурології НАМУ. Київ : Веселка, 2008. 199 с.
5. Гарбузенко Л. В. Декоративно-прикладне мистецтво: крок до художньо-естетичної компетентності / Кіровоград. держ. пед. ун-т ім. В. Винниченка. Кіровоград : ФОП Александрова М. В., 2016. 132 с.
6. Етнодизайн: Європейський вектор розвитку і національний контекст : зб. наук. пр. / редкол.: гол. ред. М. І. Степаненко, упоряд. і відп. ред. Є. А. Антонович, В. П. Титаренко й ін. Полтава : ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2015. Кн. 2. 556 с.
7. Даниленко В. Дизайн України у світовому контексті художньо-проектної культури : монографія. Харків : ХДАДМ ; Колорит, 2005. 244 с.
8. Таранець В. Г. Українці: етнос і мова : монографія. Одеса, 2013. 364 с.
9. Антонович Є. Етноренесанси в культурі ХХ ст. та їхні етнодизайнерські виміри. *Етнодизайн: європейський вектор розвитку і національний контекст*: зб.. наук. пр. / упоряд. і відп. ред. Є. Антонович. Полтава : ПНПУ, 2015. Кн.1. С. 7–11.
10. Прищенко С., Антонович Є. Дизайн і реклама : ілюстрований словник : наук. вид. / Ін-т дизайну та реклами. Київ : НАКККіМ, 2017. 162 с.
11. Потоцька Ю. І. Феномен етнічного ренесансу в контексті глобалізації. *Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки»*. 2017. Вип. 57. С. 39–44.
12. Чупріна Н. В., Струмінська Т. В. Сучасні технології дизайн-діяльності / Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. Київ : КНУДТ, 2017. 415 с.

13. Губаль Л. М. Декоративно-прикладне мистецтво : [альбом]. Ужгород : Вид-во О. Гаркуші, 2015. 47 с.
14. Урсу Н. О., Гуцул І. А. Теоретичні основи композиції. Кам'янець-Подільський : Аксиома, 2018. 165 с.
15. Іванова Л. О., Соколова О. П. Введення в дизайн-проекткування / Одес. нац. акад. харч. технологій. Одеса : Астропринт, 2017. 84 с.
16. Луковська О. Арттекстиль. Інтеграція мистецтв : кат. вист. Київ : Майстер книг, 2020. 64 с.
17. Сьомка С. В. Ергономіка та ергодизайн / Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв. Київ : Ліра-К, 2018. 615 с.
18. Сиваш І. Теоретико-методологічні підходи до розуміння етнодизайну на сучасному етапі культуротворчості. *Вісник НАКККіМ* : наук. журнал. 2016. № 2. С. 105–109.
19. Усенко Н. О. Художнє життя України другої половини ХХ – початку ХХІ століття : дис. ... канд. мистецтвознавства : 17.00.05 «Образотворче мистецтво». Харків, 2015. 237 с.
20. Makedon V., Valikov V., Kurinnaya I., Koshlyak E. Strategic innovative development of the enterprises: theory and methodology, *Scientific journal Economics and finance*. 2019. Issue 2. P. 52–62.

References

1. Afanasiev, Yu. L. (2013). Etnodyzain u konteksti natsiietvorennia ta hlobalizatsii. *Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku [Ethnodesign in the context of nation-building and globalization. Ukrainian culture: past, present, ways of development.]*. *Naukovi zapysky Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu [Scientific notes of the Rivne State Humanities University]*. 19 (2), 143–147 [in Ukrainian].
2. Wendt, T. (2016). Design for Dasein: Understanding the Design of Experiences. *AMAZON*. URL: <https://www.amazon.com/Design-Dasein-Understanding-Experiences/dp/1506166539> [in English].
3. Iatsiv, R. (2006). *Ukrainske mystetstvo KhKh stolittia : zb. nauk. st [Ukrainian art of the 20th century : coll. of science Art]*. Lviv : Afisha [in Ukrainian].
4. Bohutskyi, Yu. (2008). *Samoorganizatsiia kultury: ontolohiia, dynamika, perspektyv : monohrafiia [Self-organization of culture: ontology, dynamics, perspectives : monograph.]*. Kyiv : Veselka [in Ukrainian].
5. Harbuzenko, L. V. (2016). *Dekoratyvno-prykladne mystetstvo: krok do khudozhno-estetychnoi kompetentnosti [Decorative and applied art: a step towards artistic and aesthetic competence]*. Kirovohrad : FOP Aleksandrova M. V. [in Ukrainian].
6. Stepanenko, M. I., Antonovych, Ye. A. & Tytarenko, V. P. (Red.) (2015). *Etnodyzayn: Yevropeiskyi vektor rozvytku i natsionalnyi kontekst : zb. nauk. pr. [Ethnodesign: European vector of development and national context:]* (Kn. 2.). Poltava : PNPu im. V. H. Korolenka [in Ukrainian].
7. Danylenko, V. (2005). *Dyzain Ukrainy u svitovomu konteksti khudozhno-proektnoi kultury : monohrafiia [Design of Ukraine in the world context of artistic-project culture : monograph]*. Kharkiv : KhDADM ; Koloryt [in Ukrainian].
8. Taranets, V. H. (2013). *Ukraintsi: etnos i mova : monohrafiia [Ukrainians: ethnicity and language]*. Odesa [in Ukrainian].
9. Antonovych, Ye. (2015). Etnorenesansy v kulturi XX st. ta yikhni etnodyzainerski vymiry [Ethno-renaissances in the Culture of XX cent. and its ethno-design modes]. *Etnodyzain: yevropeiskyi vektor rozvytku i natsionalnyi kontekst: zb. nauk. pr. [Ethno-design: European vector of development and national context: sciences works]*. 1, 7–11. Poltava : PNPu [in Ukrainian].
10. Pryshchenko, S., & Antonovych, Ye. (2017). *Dyzain i reklama : iliustrovanyi slovnyk : nauk. vyd. [Design and advertising: illustrated dictionary: science. kind. / Institute of Design and Advertising]*. Kyiv : NAKKKim [in Ukrainian].
11. Pototska, Yu. I. (2017). Fenomen etnichnoho renesansu v konteksti hlobalizatsii [The phenomenon of ethnic renaissance in the context of globalization]. *Visnyk KhNU im. V.N. Karazina [Bulletin of KhNU named after V.N. Karazina]*. 57, 39–44 [in Ukrainian].
12. Chuprina, N. V., & Struminska, T. V. (2017). *Suchasni tekhnologii dyzain-diiialnosti [Modern technologies of design activity]*. Kyiv : KNUDT [in Ukrainian].
13. Hubal, L. M. (2015). *Dekoratyvno-prykladne mystetstvo : [albom] [Decorative and applied art: [album]]*. Uzhhorod : Vyd-vo O. Harkushi [in Ukrainian].
14. Ursu, N. O., & Hutsul, I. A. (2018). *Teoretychni osnovy kompozytsii [Theoretical foundations of composition]*. Kamianets-Podilskyi : Aksioma [in Ukrainian].
15. Ivanova, L. O., & Sokolova, O. P. (2017). *Vvedennia v dyzain-proektuvannia [Introduction to design and planning]*. Odesa : Astroprynt [in Ukrainian].
16. Lukovska, O. (2020). *Arttekstyl. Intehratsiia mystetstv : kat. vyst. [Integration of arts]*. Kyiv : Majster knih [in Ukrainian].
17. Somka, S. V. (2018). *Erhonomika ta erhodyzain [Ergonomics and ergonomic design]*. Kyiv : Lira-K [in Ukrainian].
18. Syvash, I. (2016). Teoretyko-metodolohichni pidkhody do rozuminnia etnodyzainu na suchasnomu etapi kulturotvorchosti [Theoretical and methodological approaches to understanding ethnodesign at the modern stage of cultural creation]. *Visnyk NAKKKim* : nauk. zhurnal [Bulletin of NAKKKim: science journal], 2, 105–109 [in Ukrainian].
19. Usenko, N. (2015). *Khudozhnie zhyttia Kharkova druhoi polovyny XX – pochatku XXI stolittia [Art life of Kharkiv in the second half of the 20th to the early 21st centuries]*. (Dys. kand. Mystetstvoznnavstva : special 17.00.05 "fine arts"). Kharkiv [in Ukrainian].
20. Makedon, V., Valikov, V., Kurinnaya, I., & Koshlyak, E. (2019). Strategic innovative development of the enterprises: theory and methodology. *Scientific journal Economics and finance*, 2, 52–62 [in English].

Подано до редакції 03.09.2023